

En nationell samordnare för utbyggnad av
kärnkraft
KN 2024:01

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
lars.berg@regeringskansliet.se

Ert dnr: U2025/02003

Yttrande avseende EU-kommissionens förslag till förordning om Euratoms forsknings- och utbildningsprogram COM(2025) 594

Kärnkraftssamordnaren tackar för möjligheten att lämna synpunkter i
rubricerat ärende.

Budgeten för Euratoms forsknings- och träningsprogram har ökat väsentligt
från knappt 300 miljoner euro per år för föregående period till det nu
föreslagna dryga 1 300 miljoner euro per år. Denna ökning är mycket positiv
givet de utmaningar som EU:s medlemsstater står inför rörande
klimateffekter och det geopolitiska läge där energi används som
påtryckningsmedel.

Kärnkraftssamordnaren tillstyrker EU-kommissionens förslag i stort, med
undantag för några delar som bör förändras enligt vad som återges i det
följande.

Programmets syfte (artikel 3.1)

Det är positivt att hänvisning ges till både MCF och Horizon. I denna artikel
bör även en hänvisning ges till Euratoms syfte att höja levnadsstandarden i
medlemsstaterna (anges i *Whereas*-sats (1)). I artikeln hänvisas enkom till
kärnteknikens förtjänster kopplat till konkurrenskraft och fossilfrihet, men
kärnteknikens bedrifter är bredare än så (till exempel sjukvård och
rymdteknik som omnämns på andra platser).

Specifika forskningsområden för kärnkraft (artikel 3.2c)

De specifika områden där forskning ska utföras kopplat till fission är enligt
förslaget: *nuclear safety, security and safeguards, non-proliferation, radiation protection,
nuclear data, the management of radioactive waste and spent fuel*. Förtydliganden kring
vad detta innebär ges under *Legislative Financial and Digital Statement* som
bifogats förslaget. Där anges, vilket är positivt, att innovation inom kärnkraft
ska främjas (sid. 21). Där står också, vilket tyvärr är alltför vagt och
övergripande, att programmet utgör en fortsättning på föregående program
avseende forskning inom kärnsäkerhet, icke-spridning, radioaktivt avfall och

använt kärnbränsle (sid. 23). Forskningsområden bör inte längre ta utgångspunkt i dessa sakområden, vilket motiveras i det följande.

Givet omfattningen av de behov av kärnkraft som medlemsstaterna sammantaget står inför anser kärnkraftssamordnaren att det är dags att omdefiniera Euratoms huvudsakliga forskningsområden kopplat till kärnkraft. Medlemsstaterna rör sig från en situation där befintlig kärnteknisk verksamhet ska förfinas till en situation där kärnteknik kan komma att användas och utvecklas på helt nya sätt. De ämnesområden som anges ovan och i förslaget (såsom kärnsäkerhet, icke-spridning, radioaktivt avfall) är i huvudsak sådan verksamhet som för konventionell teknik utförs dagligen i operativ miljö. Forskning inom dessa områden för konventionell teknik ökar därmed inte påtagligt levnadsstandarden i medlemsstaterna. Det är först när nya avancerade teknikområden berörs som sådan forskning kan skapa väsentligt mervärde. Därför bör EU-kommissionen förtydliga för vilka tillämpningar forskningen ska utföras. Det skulle till exempel kunna handla om innovativa reaktorer av olika slag, antingen små modulära reaktorer eller metallkylda reaktorer och hur nya AI-baserade verktyg kan användas inom kärnkraftsområdet. Ämnesområdena bör därför omdefinieras för att i stället utgå ifrån prioriterade tillämpningsområden.

Euratomfördraget beskriver i Annex 1 vilka forskningsområden som ska omfattas. Ett område som konsekvent har förbisetts under många år är ”Ekonomiska aspekter av energiproduktion”. Idag arbetar flera medlemsstater intensivt med att hitta finansieringslösningar för ny kärnkraft. Den stora omfattningen på det arbete som varje medlemsstat, var och en för sig, genomför är ett tecken på att det saknas stödjande forskningsresultat inom detta område. Förslaget bör därför inkludera finansiering av kärnkraft och dess infrastruktur som ett forskningsområde.

Vidare skulle de medlemsstater som redan har kärnkraft och som planerar att bygga ny kärnkraft vara behjälpta av forskningsinsatser som belyser vad man behöver ha i åtanke när ny kärnkraft fogas till ett befintligt program. Här finns sannolikt outforskade områden kopplat till både genomförande och säkerhet att belysa.

Överlag saknas ett konkret visionärt tänkande i förslaget, även om de övergripande budskapen är positiva.

Gemensamt åtagande för kärnkraft

Man kan notera att stora resurser läggs på ett så kallat *gemensamt åtagande* (*Joint Undertaking*, i enlighet med Euratomfördraget artikel 45) för fusion, nämligen

initiativet *Fusion for Energy*. Motsvarande satsning skulle kunna läggas för kärnkraft. Det är inte orimligt att ett sådant förslag kan nå kvalificerad majoritet i ministerrådet under perioden 2028-2032. I händelse att det redan nu krävs budgettrader och förbehåll för en sådan eventuell satsning bör de införas i forsknings- och utbildningsprogrammet.

Carl Berglöf

Nationell kärnkraftssamordnare